

قبله عالم!

«ترا می‌نمایم که زمین چهار قسمت دارد، یک جزو زمین تُرک میان مغاربِ هند تا مشارقِ روم، و جزو دوم میان روم و قبط و بربر، و جزو سوم سیاهان از بربر تا هند، و جزو چهارم این زمین، که منسوبست به پارس و لقب بلاد الخاضعین، میان جوی بلخ تا آخر بلاد آذر بایگان و ارمینیه فارس و فرات و خاک عرب تا عمان و مکران، و از آنجا تا کابل و طخارستان، و این جزو چهارم، برگزیده زمین است، و از دیگر زمینها به منزلت سر و ناف و کوهان و شکم».

«نامه تسر به گشنسپ»^۱

قبله عالم؛ ژئوپلیتیک ایران. گراهام فولر. ترجمه عباس مخبر، تهران: نشر مرکز ۱۳۷۳. ۳۲۷

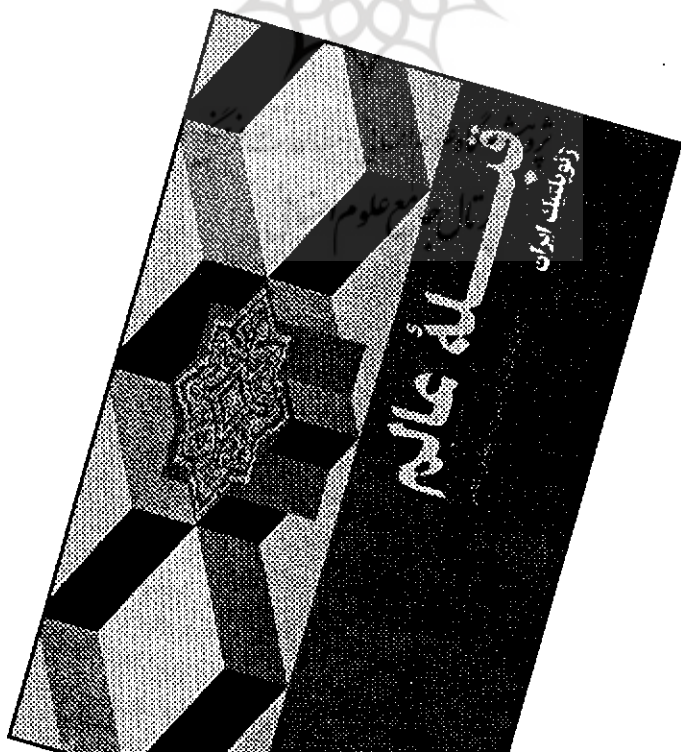
ص. ۶۲۰۰ ریال.

«یک نگاه کوتاه بر گذشته ایران و نگاهی دیگر بر نقشه جغرافیا، باید قاعدتاً ما را به تأمل وا دارد که با سرزمینی کم و بیش استثنائی سروکار داریم. ایران به کشور دیگری کم شبیه بوده است، گر چه از

لحاظ تحمل مصائب با بعضی سرزمین های دیگر سرنوشت مشترك یافته . این وضع خاص ، از مردم او معجون عجیبی ترتیب داده ؛ ته نشین شده حوادث و فرسوده روزگار ، و از این رو باید از آن ها خیلی با احتیاط سخن گفت . قلمرو ایران در طی نزدیک سه هزار سال دگرگونی بسیار پیدا کرده و کوچک و بزرگ شده است ؛ ولی هسته مرکزی آن همان است که ایران امروز را تشکیل می دهد .^۲

«استقلال سیاسی به دست آوردن در ایرانی که امروز مثل یک نگین العاس روی مجموعه این کُره خاکی مورد توجه بود و بخاطر موقعیت سوق الجیشی و سیاسی و اقتصادی مورد طمع حریص های لاشخور دنیا بوده کار ساده ای نبوده است . هیچ وقت نبوده که یک کشور استعماری به این فکر نباشد که در ایران یک جای پا داشته باشد ، استقلال سیاسی برای کشوری که چند صد سال زیر چکمه این نامردهای دنیا له می شد ، تحقیقاً مشکلات دارد .^۳»

میان نقل قولی که در آغاز این نوشته آورده شده و دو نقل قول دیگر که یکی از آنها از نویسنده ای معاصر و دیگری از سیاستمداری که عالی ترین مقام اجرایی کشور است ، نزدیک به یک هزار و چهار صد سال فاصله است ، اما این سه قول حکایت از آن دارد که ایرانیان باور دارند که سرزمینشان چیزی متفاوت با دیگر سرزمین هاست .

قبلهٔ عالم که عنوان اصلی آن *The Center of The Universe: The Geopolitics of Iran* است در سال ۱۹۹۱ منتشر شده است؛ کتابی است که وضعیت سیاسی ایران را با توجه به موقعیت جغرافیایی آن، همسایگانش، محورهای ارتباطی، امکانات و تواناییهایش بررسی می‌کند. به علت اهمیت ایران در سیاست جهانی کتابهای فراوانی دربارهٔ وضعیت ژئوپلیتیکی آن نوشته شده است، اما خصوصیت و تمایز کتاب حاضر با بسیاری آثار دیگر در این زمینه این است که نویسنده در کنار توجه به واقعیت‌های جغرافیایی و سیاسی، کوشش کرده است موقعیت ایران را از دیدگاه خود ایرانیان نیز بنگرد. چندین سال زندگی در ایران و کشورهای خاورمیانه به گراهام فولر که عضو سازمان سی. آی. ای. نیز بوده است این امکان را داده است که از نزدیک با فرهنگ مردم، اعتقادات، نگرش‌ها و دلمشغولی‌های آنها آشنا شود و دریابد که آنها به خود و همسایگان‌شان چگونه می‌نگرند. همچنین او دیدگاه‌های مردم کشورهایی را که همسایهٔ ایرانند دربارهٔ ایران در نظر داشته است.

کتاب بر سر هم ۱۶ فصل دارد که در آنها روابط ایران با تمام کشورهای همسایه بررسی شده است؛ به مناسبت اهمیت برخی کشورها در ارتباط با ایران، تفصیل برخی فصلها بیشتر است مانند ایران و خلیج فارس و ایران و روسیه. هر چند ایالات متحدهٔ آمریکا همسایه ایران نیست، اما به دلیل نقش و منفعت‌هایی که در این منطقه دارد در فصلی کوتاه به روابط ایران و آمریکا نیز اشاره شده است.

هدف اثر حاضر بررسی ایران به مثابه مرکز دنیای خویش، دیدگاه ایران نسبت به خودش و نسبت به دولت‌هایی است که در این منظومه حرکت می‌کنند. این کتاب با این عقیده نوشته شده است که ملت‌ها شخصیت یا فرهنگ یگانه‌ای دارند که در طول زمان و در اثر آمیزهٔ منحصر به فردی از عامل‌های متعدد شکل گرفته و سبک و سیاق عملی متمایزی را پدید آورده است و منش یک ملت بر چگونگی سیاست داخلی و خارجی آن ملت تأثیر مستقیمی می‌گذارد.

کوشش نویسنده در این کتاب بیش تر پیش‌بینی روند آینده بر پایهٔ واقعیت‌های گذشته است و اینکه چگونه جنبه‌هایی از این مناسبت‌های تاریخی احتمالاً در آینده و تحت شرایط سیاسی و پویای منطقه‌ای کاملاً متفاوت، بار دیگر سر بر خواهد آورد.

با توجه به اینکه نویسنده فردی اطلاعاتی است شیوهٔ برخورد این قبیل افراد را در کتابش می‌توان دید. وی نیش و نوش را به هم آمیخته و ضمن انتقاداتی که از سیاست کنونی ایران می‌کند سعی در کسب همدلی با ایران و نیز ارائهٔ برخی رهنمودها را دارد.

در مورد ترجمه کتاب تذکر یک نکته ضروری است و آن ضرورت تبدیل تاریخ‌های میلادی در ترجمه به هجری شمسی است.

کتابخوان ۱۳۹۳

یادداشت

(تهران: خوارزمی، ۱۳۵۴) ص. ۸۹. نامه تنسر از آثاری است که احتمالاً در سده ششم میلادی نوشته شده و تحریر آن در دست نیست. متنی که در دست است ترجمه روایت عربی این اثر است که آنرا ابن اسفندیار در سال ۱۲۱۰ میلادی به پارسی دری بازگردانیده است.

۲- محمد علی ندوشن ایران، لوک پیرا، همراه ترجمه نمایشنامه ایرانیان اثر آئیگیلوس (آشیل). تهران: کتاب پرواز، ۱۳۷۰ ص ۱۸۰.

۳- از سخنرانی افتتاحیه ریاست جمهوری حجت الاسلام و المسلمین هاشمی رفسنجانی (مرداد ۱۳۶۸). *آبلة عالم*. ص. ۲۹۸.

کتابخانه ۱۹۴

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی